

KANT I ESPANYA

ANTROPOLOGIA PRÀCTICA és el nom que s'ha donat als apunts d'un curs de Kant que aproximadament correspon al que avui anomenaríem "Geografia Universal". A la Universitat de Königsberg –al cap i a la fi una minúscula ciutat bàltica– no hi havia càtedra de Geografia i diversos professors feien un torn per tal d'explicar el curs periòdicament. Se sap que Kant va tenir molt èxit professant aquest curs perquè barrejava qüestions d'ètica (reivindicant els ideals il·lustrats) amb geografia recreativa i anecdòtica, no mancada d'algun toc que, en la concepció contemporània, s'ha de qualificar de clarament racista i de masclista, però que –a l'època– es trobava prou estès arreu.

En resum, per a Kant: "1) França és el país de la moda; 2) Espanya és la terra dels avantpassats (perquè es tenen tan en compte els avantpassats que, ben sovint, un duc es casa amb la filla d'un pagès perquè el seu llinatge té una vella i pura sang espanyola); 3) Itàlia, el país de la sumptuositat; 4) Anglaterra, el de l'extravagància; 5) Alemanya, la terra on hi ha rètols per tot arreu; 6) i un país, el dels turcs que podria ser denominat com la terra de la vanaglòria". Però per a Kant la Geografia era més aviat anecdòtica –perquè allò que ens defineix com a humans és la moralitat. Per això avisa que "molt sovint el caràcter de les nacions no passa de ser una autèntica caricatura".

En el fragment que segueix, Kant explica als seus alumnes com és Espanya. Com es pot veure, hi ha per una banda una admiració profunda –molt pròpia del context il·lustrat– envers la noblesa de caràcter i una crítica, no exempta de menyspreu a l'endarreriment cultural del país. Aïllament, misèria, sang calenta, fam de segles i menyspreu pel saber constitueixen l'essència d'Espanya.

El text constitueix ara una curiositat erudita, però potser de 1785 ençà les coses no han canviat tant; i com ja sabia Kant: "a Espanya, les reformes són –encara– molt difícils de porta a terme". En tot cas, el text mostra que el filòsof no vivia en un ambient aïllat i hostil sinó que estava perfectament informat de la situació cultural i política del seu temps. Convé no obligar que al segle XVIII es considerava que el "Grand Tour" (un viatge a altres Estats europeus) constituïa una part bàsica de l'educació dels joves cavallers –especialment a Anglaterra. El "Grand Tour" generalment discorria per França, Holanda, Alemanya i Itàlia i –poc sovint per Espanya, Portugal, Grècia o Turquia. Era costum que alguns d'aquests joves viatgers –o els seus secretaris –publiquessin

després el diari de viatge i alguns –com el VIATGE A ITÀLIA de Goethe –són obres perfectament clàssiques. Kant segurament havia llegit alguns (o molts) d'aquests llibres, que constitueixen la base del seu coneixement geogràfic perquè –com és ben sabut– quasi no es va moure mai de la seva vila nadiua.

La traducció al castellà que recollim és de Roberto Rodríguez Aramago (Madrid: Tecnos, 1990).

*****

Aunque un príncipe de la casa de Borbón llegó a ser rey de los españoles, no le fue posible modificar sus costumbres. Quizá sea responsable de ello su ancestral sangre morisca. Actualmente son los antípodas de los franceses y demuestran un firme apego por sus antiguas costumbres; al igual que los pueblos orientales viven aislados y sin prestar mucha atención a las ciencias. No les gusta viajar, ni tampoco aprenden francés. La palabra "*grandezza*" designa muy bien el porte que adopta cualquier campesino, sustentado en el alto concepto que tienen de sí mismos. Los comerciantes poseen un talante noble y exquisito, siendo sin duda los más honrados del mundo. Cuando estalló una de las guerras mantenidas por España e Inglaterra, se promulgó un edicto para que no se abonaran las facturas de los comerciantes ingleses; sin embargo, sí saldaron sus deudas, aun cuando arriesgaban su vida en ello. Su mesa está mal surtida. Comen tarde, poco y mal. Un viajero alemán y su séquito causaron sensación en este sentido, puesto que, como consumían tanto, los españoles armaban un gran revuelo para ver comer a los alemanes. En Zaragoza salieron a su encuentro para evitar que llegasen a la ciudad, temiendo no tener suficientes alimentos para ellos.

Esta nación cuenta con pocas diversiones. Sólo una danza, llamada fandango, parece estimular al pueblo, hasta el punto de que, cuando alguien la interpreta, todo el mundo la baila en las calles. Se trata de una nación algo cruel, tal y como muestran las corridas de toros y su auto de fe, donde son quemados los sambenitos, así como quienes tienen mitras de papel, en las que se ha pintado al diablo y algunas antorchas verticales; las teas invertidas sólo significan el destierro. Tienen cierta propensión hacia el romanticismo. En España las reformas son muy difíciles de llevar a cabo, dado su proverbial apego a las viejas usanzas; valga como ejemplo que, siendo voluntad del rey [Carlos III] suprimir el uso de la capa y de gran sombrero circular, para evitar que los malhechores pasaran inadvertidos entre tanto embozado, estalló una revuelta en contra suya.